

ČITATEĽSKÉ NÁVYKY SLOVENSKÝCH DETÍ – MOTIVÁCIA A PREFERENCIE

Reading habits of Slovak children – motivation and preferences

Dávid Dziak

Abstrakt: Cieľom štúdie je preskúmať čitateľské návyky slovenských detí mladšieho školského veku, t. j. zistiť počet (ne)čitateľov kníh vo voľnom čase, ich motívy (ne)čítania a čitateľské preferencie, ako aj vzťah medzi (ne)čitateľstvom, vekom a pohlavím detí. Táto výskumná potreba vyplynula z nového Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie (2023), podľa ktorého budú postupovať všetky základné školy na Slovensku od prvého ročníka školského roka 2026/2027 a podľa ktorého cieľom zážitkovej recepcie (t. j. literárnej výchovy) má byť samostatný/sebavedomý čitateľ, ktorý vie/dokáže vyhľadávať texty na čítanie podľa svojho záujmu a účelu čítania samostatne alebo s pomocou iných. V nadväznosti na to pod spojením „s pomocou iných“ chápeme najmä učiteľa, ktorý bude viesť pomôcť žiakovi s vyhľadávaním kníh podľa detských čitateľských preferencií, k čomu mu môže pomôcť táto štúdia. Výskumnú vzorku tvorí 494 participantov (236 chlapcov a 258 dievčat) od šiestich do desiatich rokov. Výskumnou metódou je štruktúrovaný mikrorozhovor. Výsledky nášho výskumu naznačujú, že štyri z piatich detí sa považujú za čitateľov kníh vo voľnom čase. Podľa analýzy motívov čítania kníh vo voľnom čase možno čitateľov rozdeliť do dvoch skupín, a to tí, ktorí majú vnútornú motiváciu a čítajú najmä pre zábavu, radosť či oddych, a tí, ktorí majú vonkajšiu motiváciu a čítajú hlavne kvôli škole či rodičom. Podľa zámerov čítania možno čitateľov ďalej rozdeliť na tých, ktorí zväčša majú estetické zámery a čítajú pre pocit zábavy, radosti či oddychu, a tých, ktorí majú predovšetkým pragmatické zámery a čítajú, aby sa niečo naučili, prípadne zlepšili v technike čítania či písania. Z hľadiska zistených čitateľských preferencií odporúčame vyberať také knihy, ktoré majú potenciál zabaviť (rozprávky, spoločenskú prózu zo života detí a komiksy), naučiť (náučná literatúra, literatúra faktu) či zaujať (ilustračne, graficky či formálne originálne knihy s témou zvierat, vesmíru, športu či fantastického sveta) dieťa mladšieho školského veku.

Kľúčové slová: čitateľ mladšieho školského veku; čítanie kníh vo voľnom čase; čitateľské návyky; motívy čítania kníh; čitateľské preferencie

Abstract: The aim of the study is to investigate the reading habits of Slovak children of younger school age, i.e. to find out the number of non-readers of books in their free time, their motives for non-reading and reading preferences, as well as the relationship between non-readership, age and gender of children. This research need arose from the new State Educational Program for Basic Education (2023), which will be followed by all elementary schools in Slovakia from the first grade of the school year 2026/2027, and according to which the goal of experiential reception (i.e. literary education) is to be an independent/confident reader who knows/can search for texts to read according to his interest and purpose of reading, independently or with the help of others. By “with the help of others” we mean mainly a teacher who will be able to help the pupil to find books according to children’s reading preferences, which this study can help to do. The research sample consists of 494 participants (236 boys and 258 girls) aged between six and ten years. A structured micro-interview was used as the research method. The results of our research indicate that four out of five children identify as readers of books in their free time. According to the analysis of motives for reading books in free time, readers can be divided into two groups, those with intrinsic motivation and read mainly for fun, pleasure or relaxation, and those with extrinsic motivation and read mainly for school or parents. According to their reading intentions, readers can be further divided into those with aesthetic intentions and read for fun, pleasure or relaxation, and those with pragmatic intentions and read to learn something or to improve their reading or writing technique. In terms of the reading preferences, we recommend books that have the potential to entertain (fairy tales, realistic prose, and comics), educate (non-fiction), or attract (illustratively, graphically or formally original books with themes of animals, space, sports, or the fantastic world) the child of younger school age.

Key words: reader of younger school age; reading books in free time; reading habits; motives of reading books; reading preferences

Úvod

Od školského roka 2026/2027 budú všetky základné školy na Slovensku od prvého ročníka postupovať podľa nového Štátneho vzdelávacieho programu pre základ-

né vzdelávanie (2023). V rámci vzdelávacej oblasti Jazyk a komunikácia jedným z hlavných štandardov komponentu „zážitkovej recepcie“ (t. j. literárnej výchovy) je „samostatný/sebavedomý čitateľ“, ktorý „vie/dokáže vyhľadávať texty na čítanie podľa svojho záujmu a účelu čítania samostatne alebo s pomocou iných“ (ŠVP, 2023, s. 14). Práve pod spojením „s pomocou iných“ myslíme najmä učiteľa, ktorý by mal poznať žiaka ako čitateľa, jeho literárnu kompetenciu, čitateľstvo, čitateľské motívy a preferencie, k čomu sa snaží prispieť táto štúdia.

V medzinárodnom, ako aj národnom kontexte sa posledné desaťročia realizujú mnohé výskumy zamerané na čitateľstvo detí a mládeže, ktoré konštatujú klesajúcu tendenciu čítania kníh. Závažným zistením najnovšieho výskumu C. Clarkovej a kol. (2023), realizovaného v Spojenom kráľovstve na vzorke 64 066 participantov od piatich do osemnástich rokov, je, že len dvaja z piatich (43,4 %) opýtaných odpovedali, že radi čítajú vo voľnom čase, čo je najnižšie číslo v porovnaní s predošlými ich výskumami, ktoré realizujú od roku 2005. Avšak pokiaľ ide o participantov od piatich do ôsmich rokov (7 285 opýtaných), tak až traja zo štyroch (75,3 %) radi čítajú vo voľnom čase. S pribúdajúcim vekom sa teda oslabuje potešenie z čítania vo voľnom čase. K výraznej zmene v čitateľstve dochádza podľa V. Rideoutovej (2014) práve v deviatom roku života dieťaťa. Autorka D. Gioia (2007) za kritické obdobie považuje až nástup obdobia dospievania, keď dochádza k oslabeniu čítania pre potešenie. Potvrdzuje to aj výskum M. Fasnerovej (2018), podľa ktorého hlavnou príčinou tohto negatívneho javu je to, že rodičia ponechávajú čítanie iba na dieťaťu, keďže už má osvojenú a zautomatizovanú techniku čítania. V súvislosti so školou si čítanie potom spája len s učením sa a získavaním informácií. Podobné výsledky priniesol aj najnovší slovenský výskum čitateľských preferencií A. Brestovičovej a D. Dziaka (2023), podľa ktorého až 87 z 89 oslovených treťakov základnej školy číta beletriu, a teda konštatujú, že k poklesu záujmu o čítanie kníh na Slovensku dochádza vo vyšších ročníkoch.

Čitateľstvo detí teda ovplyvňuje viacero faktorov, pričom dominantnými sú rodinné prostredie (najmä čítajúci rodičia a súrodenci, domáca knižnica) a školské prostredie (predovšetkým motivujúci učiteľ, čitateľské návyky spolužiakov), ale aj spoločnosť ako taká (význam kultúry a vzdelávania). V poslednom období sa ukazuje, že výraznú úlohu vo formovaní detského čitateľstva zohrávajú médiá (Garbe, 2008). Čitateľstvo klesá úmerne s rastúcim vekom, pričom dievčatá čítajú viac ako chlapci. Čítaniu kníh vo voľnom čase konkuruje atraktivnosť iných detských záujmov, predovšetkým moderné technológie. Mnohí nečítajú preto, lebo nemajú na to čas, alebo ich to nudí, lebo čítanie je podľa nich málo akčné v porovnaní s filmami, počítačovými hrami či športmi. Naopak, mnohé deti čítajú kvôli zábave, oddychu a ponaučeniu (Babiaková a kol., 2020; Kováčová Švecová – Simanová, 2020). Motívy čítania možno rozdeliť na vnútorné (napríklad uvedomovanie si

dôležitosti čítania, zvedavosť, túžba naučiť sa niečo nové alebo stať sa súčasťou príbehu) a vonkajšie (napríklad potešiť učiteľa či rodičov alebo získať odmenu, známku, uznanie), ale aj zmiešané (Schiefele – Löweke, 2018).

Spomínaný výskum C. Clarkovej a kol. (2023) ďalej zistil, že čitatelia od piatich do osemnástich rokov uvádzali medzi dôvody čítania oddych, naučenie sa niečoho nového (napríklad slová, veci, príčiny problémov), pocit šťastia, porozumenie pohľadu iných ľudí a kultúr, pocit sebavedomia či pomoc s ich problémami. Čítali by viac, keby im niekto odporučil knihu, keby im niekto dal knihu, keby mali knihu, ktorá ich reprezentuje, alebo keby ich priatelia a rodina sa s nimi rozprávali o knihách. Výskum S. McGeownovej a kol. (2020) zistil, že motivácia detí k čítaniu sa značne líši od typu textu. Napríklad deväť- až jedenásťročné deti čítajú knihy, aby sa cítili šťastné, uvoľnené, nadšené alebo aby sa ponorili do príbehu. Čítajú tiež knihy preto, aby si rozvinuli svoje čitateľské zručnosti, pretože vedia, že čítanie je dôležité, alebo preto, že je to zvyk. Na druhej strane, deti čítajú noviny, aby boli informované, komiksy, pretože sú zábavné a ľahko čitateľné, interaktívne hry, lebo môžu riadiť príbeh, a audioknihy, keď sú unavené. S vekom sa však menia motívy čítania.

Pozorovať možno tiež nárast čítania hodnotovo nekvalitnej literatúry, avšak podľa Ch. Garbeovej (2008) by sme mali nechať deti čítať akúkoľvek knihu bez ohľadu na jej umeleckú hodnotu. Čitateľ si totiž vytvára aj s takýmto (nielen umelecky kvalitným) textom emocionálnu väzbu, vďaka ktorej sa po viac-menej nevyhnutnej kríze čítania v budúcnosti opäť k čítaniu vráti. L. Strommenová a B. Matesová (2004) zistili, že mnohé deväť- až jedenásťročné deti nemajú vzťah k čítaniu preto, lebo nenašli knihu, ktorá by ich zaujala. Práve aj z tohto dôvodu je potrebné skúmať čitateľské preferencie detí, vďaka čomu, okrem iného, možno takýmto nečitateľom odporučiť knihy, ktoré by ich mohli potenciálne zaujať, keďže zaujali ich rovesníkov.

Najnovší slovenský výskum detských čitateľských preferencií A. Brestovičovej a D. Dziaka (2023) zistil, že v čítaní osem- až deväťročných detí dominuje z hľadiska literárnych žánrov spoločenská próza (t. j. realistické príbehy zo života detí), potom nasledujú rozprávky (stále ešte aj ľudové), detektívky, komiksy a náučná literatúra (najmä o zvieratách).¹ V ich čítaní dominuje tvorba súčasných zahraničných spisovateľov, ktorá sa vyznačuje akčnosťou, dynamickosťou, dobrodružnosťou, záhadnosťou, fantastickosťou, humorom a veľkým počtom strán. Najčastejšie spomínanými titulmi boli populárna zábavná knižná séria *Denník odvážneho bojka* od

¹ Oblúbenosť náučnej literatúry o zvieratách potvrdzujú aj výsledky výskumu S. Awaisovej a K. Ameenovej (2013), v ktorom sa tento druh textov umiestnil na prvom mieste v preferenciách nefikčnej literatúry.

J. Kinneyho a fantasy čarodejná séria *Harry Potter* od J. K. Rowlingovej, z autorov sa viackrát objavili T. Brezina a jeho detektívky a D. Walliams a jeho komicky ladené knihy. Podľa A. Fergusonovej (1998) deti a nástroční výrazne preferujú knižné série a knihy od jedného autora, čo sa nazýva „narrow reading“, ktoré mnohí dospelí kritizujú. Práve takéto „ľahké a úzke“ čítanie môže podľa S. Krashena (1993) viesť k serióznejšiemu čítaniu recepčne náročnejšej literatúry.

Ďalším slovenským výskumom detských čitateľských preferencií je výskum S. Babiakovej a kol. (2020), ktorý sa realizoval na vzorke 693 žiakov štvrtého ročníka základnej školy. Zistili, že najobľúbenejším žánrom tejto vekovej kategórie sú rozprávky. Tak nasledujú encyklopédie, básne a poviedky. Pokiaľ ide o obsah, dominovali príbehy zo života, fantasy/sci-fi literatúra a detektívky. Štvrtáci jednoznačne preferovali knihy od žijúcich zahraničných autorov, najčastejšie sa vyskytli spomínané knižné série *Harry Potter* od J. K. Rowlingovej, *Denník odvážneho bojka* od J. Kinneyho, *Tom Gates* od L. Pichonovej, *Grázlik Gabo* od F. Simonovej, *Tigrí tím* od T. Brezinu a *Traja pátrači* od R. Arthura. V mnohých uvedených prípadoch nejde o chlapčenského literárneho hrdinu ako vzor ušľachtilosti, odvahy či lásky, ale o rebela vzdorujúceho rodičovskej autorite a bažiacего po dobrodružstvách. Veľmi podobné výsledky priniesol výskum L. Simanovej a S. Babiakovej (2021), v ktorom porovnávali čitateľské preferencie deväť- až desaťročných detí zo Slovenska, Česka a Poľska. Dospeli napríklad k záveru, že poľskí žiaci sa signifikantne odlišujú od slovenských a českých. Čítajú menej rozprávok, ale oveľa viac poézie, poviedok a románov. Slovenskí čitatelia preferujú encyklopédie, detektívky a životopisy, čítajú však menej poviedok ako české a poľské deti.

Mnohé spomínané výsledky sa prekrývajú aj s výskumom čitateľstva, ktorý zrealizovala H. Friedlaenderová a kol. (2022a) v spolupráci s Národní knihovnou České republiky v roku 2021 na vzorke 2 040 respondentov od šiestich do devätnástich rokov.² 66 % detí od šiestich do ôsmich rokov baví čítanie kníh, približne jedna pätina má k čítaniu ambivalentný vzťah a 16 % detí čítanie nebaví. Najčastejšími dôvodmi nečítania sú, že ich to proste nebaví, alebo majú nedostatočne osvojenú techniku čítania, preto je pre nich čítanie príliš namáhavé. Častým dôvodom sú aj iné aktivity, ktoré deti považujú za zábavnejšie. Pre 35 % detských čitateľov je čítanie kníh povinnosťou a 41 % označilo, že ich k čítaniu núti hlavne rodičia. Pre 23 % je čítanie skôr nuda. 49 % detí si vyberá knihu podľa obrázku na obálke alebo v knihe, 45 % podľa odporúčania rodičov, 43 % podľa žánru, 25 % podľa

² Prezентujeme výsledky najmä vekovej kategórie od šiestich do ôsmich rokov (517 respondentov), keďže druhá skupina zahŕňa širšie vekové rozpätie, a to od deviatich do štrnástich rokov, čo by pri porovnaní s našimi výsledkami, t. j. s participantmi od šiestich do desiatich rokov, nebolo veľmi funkčné.

veľkosti písmen a 22 % podľa odporúčania kamarátov – všetky uvedené kategórie klesajú s vekom okrem žánru a odporúčania kamarátov, ktoré mierne stúpajú. Chlapcov však čítanie zaujíma výrazne menej ako dievčatá a s vekom klesá čítanie pre potešenie, zároveň pohlavie a vek ovplyvňujú výber literárneho žánru, ako aj konkrétneho knižného titulu. Zo žánrov obľubujú rozprávky/povesti (67 %), príbehy o deťoch (39 %), komiksy (30 %), náučnú literatúru (18 %), fantasy/sci-fi (17 %), poéziu (3 %), detektívky (2 %) a horory (2 %). U chlapcov s rastúcim vekom rastie záujem o komiksy, u dievčat knihy o prírode a zvieratách. U dospelievajúcich sa dominantným žánrom stáva fantasy literatúra. Najčastejšie spomínanými titulmi u šesť- až osemročných detí boli *Harry Potter* J. K. Rowlingovej, *Honzíková cesta* B. Řihu a *Rozprávky o psíčkovi a mačičke* J. Čapka. Od deviatich rokov naberá na oblube *Denník odvážneho bojka* J. Kinneyho a *Prašina* V. Matochu. Keďže dnešné deti a mládež majú na výber obrovské množstvo knižných titulov, tak v odpovediach participantov sa vyskytlo veľké množstvo konkrétnych názvov kníh.

1. Metodológia

Cieľom empirického výskumu je preskúmať čitateľské návyky slovenských detí mladšieho školského veku. Základnou výskumnou otázkou (Wengraf, 2001; podľa Švaříček – Šedová a kol., 2007) je: Aké sú čitateľské návyky slovenských detí mladšieho školského veku? Špecifickými výskumnými otázkami sú: Čítajú deti knihy vo voľnom čase? Prečo deti (ne)čítajú knihy vo voľnom čase? Aké knihy čítajú deti vo voľnom čase? Aký je vzťah medzi (ne)čitateľstvom, vekom a pohlavím detí? Prvé tri špecifické otázky sú deskriptívneho typu a posledná relačného typu.

Na splnenie stanovených cieľov sme použili štruktúrovaný mikrorozhovor, ktorý pozostával z dvoch, respektíve troch otázok. Prvá otázka bola uzavretá, a to: *Čítaš knihy vo voľnom čase?*, ktorou sa zisťoval počet (ne)čitateľov kníh vo voľnom čase.³ Druhá otázka bola otvorená, ktorou sme zisťovali motívy (ne)čítania kníh vo voľnom čase: *Prečo (ne)čítaš knihy vo voľnom čase?* A v prípade kladnej odpovede, t. j. ak participant odpovedal, že číta knihy vo voľnom čase, nasledovala tretia otázka: *Aké knihy čítaš vo voľnom čase?*, ktorou sa zisťovali čitateľské preferencie. Prepisy mikrorozhovorov s participantmi sme podrobili kvalitatívnej obsahovej analýze s pomocnou funkciou kvantitatívnych údajov (podľa Gavora, 2015). Vo výpovediach detí sme sledovali vyjadrované významy, ktoré sme interpretovali a porovnávali. Na základe identifikácie opakujúcich sa a odlišujúcich sa významov

³ Uvedomujeme si istú mieru sugestivity tejto otázky, určite vhodnejšou by bola otázka: *Čo robíš vo voľnom čase?*

sme vyabstrahovali významové kategórie a ich podkategórie, medzi ktorými je vzťah hypero/hyponymie.

Vzorku nášho výskumu tvoria zámerne a dostupne vybratí participanti – žiaci 1. stupňa základnej školy z jedenástich škôl v Prešovskom okrese (Slovenská republika).⁴ Okrem veku a pohlavia sme o participantoch nezistovali žiadne ďalšie informácie, čím vzorka kopíruje reálnu situáciu školskej triedy. Z celého priebehu administrácie bol zhotovený audiozáznam. Dáta sa získavali v priebehu dvoch týždňov v popoludňajších hodinách v čase školského klubu detí v marci 2024.⁵ Spolu sme získali 494 audionahrávok. Rozsah výskumnej vzorky, ako aj počty z hľadiska veku a pohlavia predstavujeme v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 1 – Zloženie výskumnej vzorky

	chlapci	dievčatá	spolu
Šesťroční	37	23	60
Sedemroční	77	86	163
Osemroční	58	80	138
Deväťroční	46	50	96
Desaťroční	18	19	37
	236	258	494

2. Výsledky

Z dôvodu prehľadnosti výsledkov sme rozdelili druhú kapitolu do dvoch podkapitol. V prvej podkapitole sa snažíme zodpovedať prvú, druhú a čiastočne aj štvrtú výskumnú špecifickú otázku, t. j. počet (ne)čitateľov, ich motívy (ne)čítania a porovnanie (ne)čitateľstva z hľadiska pohlavia a veku. V druhej podkapitole sa snažíme zodpovedať tretiu a čiastočne aj štvrtú výskumnú špecifickú otázku, a to čitateľské preferencie detí a ich porovnanie z hľadiska pohlavia a veku.

⁴ Z toho desať v meste Prešov a jedna vo väčšej dedine v Kapušanoch pri Prešove (východ Slovenska). Ide najmä o žiakov z nie sociálne znevýhodneného prostredia, pretože len štyria participanti povedali, že nečítajú knihy z dôvodu nedostatku kníh doma, a len dvaja ako dôvod nečítania uviedli nedostatok financií.

⁵ Dáta v teréne zozbierali študenti Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, ktorí ich následne transkribovali. Dáta analyzoval a zinterpretoval autor tejto štúdie.

2.1. Čítajú deti knihy vo voľnom čase a prečo?

Zo 494 opýtaných detí, či čítajú knihy vo voľnom čase, odpovedalo kladne 396 participantov (z toho 157 chlapcov a 239 dievčat), čo je až 4/5 výskumnej vzorky. 98 detí sa teda považuje za nečitateľov kníh vo voľnom čase, z toho 79 chlapcov a len 19 dievčat, čiže v priemere každé piate dieťa nečíta knihy vo voľnom čase.

Po kladnom zodpovední prvej otázky sme v odpovediach na druhú otázku rozhovoru, *prečo čítaš knihy vo voľnom čase*, vyabstrahovali sedemnást významových kategórií. Najčastejšou významovou kategóriou je – **zábava** (151x): „*Ja ani neviem že prečo, ale sa s nimi proste zabávam a tak*“. Interpretujeme to veľmi pozitívne, pretože ide o vnútornú motiváciu. Pre týchto čitateľov čítanie knihy vo voľnom čase predstavuje príjemne strávený čas, počas ktorého sa smejú. Druhou najvýznamnejšou identifikovanou kategóriou je – **naučenie sa niečoho** (66x) (najmä pravopisu a nových slov a informácií predovšetkým o zvieratách, športe a vesmíre): „*Rád sa učím nové veci o autách, lodiach a lietadlách, nové slová*“. V porovnaní s vyššie uvedenou skupinou títo čitatelia sú pragmatickejší, pretože čítaním chcú získať nové informácie. Tretou dominantnou významovou kategóriou je – **zaujímavé** (55x): „*Lebo je to také zaujímavé*“. Mnohí čitatelia považujú čítanie knihy vo voľnom čase za zaujímavú činnosť, pričom radi čítajú knihy o téme, ktorá ich zaujíma.

Štvrtou významovou kategóriou je **vyplnenie nudy** (44x): „*Lebo sa aspoň nenudím*“. Čítanie knihy je jedným z najefektívnejších spôsobov trávenia voľného času, pričom týmto čitateľom je potrebné poukázať aj na iné motívy čítania, ako je napríklad nasledujúca kategória. V poradí piatou kategóriou je **radosť** (39x): „*Lebo mám rada knižky*“. Pocit radosti či šťastia, čiže čítať pre estetický zážitok by malo byť jedným z hlavných cieľov literárnej výchovy (podobne Laufková – Starý, 2022). Týchto participantov možno považovať za čitateľov s estetickými zámermi. Šiestou najčastejšou významovou kategóriou je **zlepšenie sa v technike čítania** (33x): „*Čítam knihy preto, aby som si cvičila mozog a aj aby som vedela v škole dobre čítať*“. V porovnaní so skupinou čitateľov vyššie týchto možno považovať za pragmatickejších, a teda bolo by vhodné im poukázať aj na iné, estetické motívy čítania.

Na siedmom mieste sa umiestnila kategória **obrázky** (24x): „*Lebo páčia sa mi obrázky*“, ktoré sú typické pre literatúru adresovanú deťom a mládeži a ktoré môžu byť zdrojom estetického zážitku. Ôsmou významovou kategóriou je – **kvôli škole** (16x): „*Čítam knihy, lebo musím. Pani učiteľka nás núti čítať knihy, lebo nám nejde čítanie*“. Ide o čitateľov s vonkajšou motiváciou. V poradí deviatou kategóriou je **oddych** (10x): „*Oddýchnem si pri tom od školy a pozerania televízora*“. Na túto funkciu čítania kníh by bolo potrebné poukázať pragmatickejším čitateľom či čitateľom s vonkajšou motiváciou. Na desiatom mieste je opäť vonkajšia motivácia, a to **kvôli rodičom** (najmä mame) (8x): „*Lebo mamka ma núti*“. Jedenástou najčastejšou významovou kategóriou je **zlepšenie sa v technike písania** (6x): „*Chcem sa naučiť*

lepšie čítať aj písať. Lebo keď čítaš, tak si zlepšuješ písanie, lebo ja mám problém s dĺžkami“, čo spadá do profilu čitateľov s pragmatickejšími zámermi.⁶

Po zápornom zodpovedaní prvej otázky sme v odpovediach na druhú otázku rozhovoru, *prečo nečítaš knihy vo voľnom čase*, vyabstrahovali šestnásť významových kategórií. Najčastejšou významovou kategóriou je – **nebavenie** (33x): „*Proste ma to nebaví*“. Veľmi tomu sú podobné kategórie: **nudné** (18x): „*Lebo prečítam dve slová a už sa nudím*“; **nechcenie** (18x): „*Nechce sa mi*“; a **neradosť** (11x): „*Lebo nerád čítam*“. Knihám, samozrejme, konkurujú **iné záujmy** detí, a to predovšetkým tieto tri významové podkategórie: **technológie** (najmä mobil, televízor, počítač, Xbox a PlayStation) (23x): „*Lebo ma to nebaví, radšej si zahrám hru na počítači*“;⁷ **šport** (najmä futbal) (12x): „*Knihy nečítam, pretože rád športujem a vo voľnom čase hrám futbal. Šport ma baví viac ako knihy*“; a **vonku s kamarátmi** (6x): „*Radšej sa hrám vonku s kamarátmi*“. Medzi nečitateľov spadajú aj takí participanti, ktorí sa ešte len učia čítať (šesť-sedemroční) alebo majú problémy s čítaním (osemroční a vyššie), čomu zodpovedá kategória **slabá zručnosť čítania** (8x): „*Pozerám si len knihy, kde sú obrázky, lebo neviem ešte veľmi čítať*“. Taktiež osem participantov uviedlo, že nečíta knihy vo voľnom čase kvôli **nedostatku času**: „*Nemám na to čas*“.⁸

Čo sa týka vzťahu medzi počtom (ne)čitateľov a pohlavím, tak chlapci čítajú menej kníh vo voľnom čase ako dievčatá (79 chlapcov vs 19 dievčat). Vo vzťahu medzi motívmi čítania kníh vo voľnom čase a pohlavím bolo z jedenástich prezentovaných významových kategórií len pri dvoch kategóriách viac chlapcov ako dievčat, a to pri významových kategóriách obrázky (14 vs 10) a kvôli rodičom (5 vs 3). Pri troch významových kategóriách dominovali dievčatá trojnásobne (ostatné kategórie boli viac-menej vyrovnané), a to pri naučení sa niečoho (17 vs 49), zlepšení sa v technike čítania (8 vs 25) a zlepšení sa v technike písania (0 vs 6), čo naznačuje výraznejšie pragmatické zábery čítania u dievčat. Pokiaľ ide o vzťah medzi motívmi nečítania kníh vo voľnom čase a pohlavím, tak v každej kategórii dominovali chlapci, keďže tvorili väčšinu tejto skupiny.

Vo vzťahu medzi motívmi čítania kníh vo voľnom čase a vekom sú dve významové kategórie charakteristickejšie pre mladších participantov, t. j. od šiestich do ôsmich rokov, a to zlepšenie sa v technike čítania a obrázky, čo je prirodzené, keďže v danom veku sa učia čítať a knihy pre mladšie deti obsahujú zväčša viac ilustrácií ako knihy pre starších. Komparácia naznačuje aj tézu, že so zvyšujúcim

⁶ Ostatných šesť významových kategórií neprezentujeme, lebo ich výskyt bol v malom množstve (u jedného až dvoch participantov).

⁷ Na zvýšení mediálnych aktivít detí môže mať podiel aj pandémie koronavírusu a s ňou spojená dištančná výučba a lockdown (Friedlaenderová a kol., 2022b).

⁸ Ostatných deväť významových kategórií neprezentujeme, lebo ich výskyt bol v malom množstve (u jedného až štyroch participantov).

sa vekom priamoúmerne stúpa čítanie s vonkajšou motiváciou, čiže čítanie kvôli škole a rodičom, čo môže súvisieť s dospieváním a s tým súvisiace zmeny v záujmoch. Čo sa týka vzťahu medzi motívmi nečítania kníh vo voľnom čase a vekom, tak sme v ňom nezaznamenali významovejšie rozdiely (pravdepodobne z dôvodu malého počtu participantov nečitateľov).

2.2. Aké knihy čítajú deti vo voľnom čase?

Ak participant odpovedal, že číta knihy vo voľnom čase, bola mu položená tretia otázka, a to: *Aké knihy čítaš vo voľnom čase?* Odpovede detí sme rozdelili do štyroch skupín, a to žánre, téma, atribúty a konkrétne názvy, medzi ktorými sú však prieniky (napríklad odpoveď *hororové* možno zaradiť k žánru aj atribútom literárneho textu, avšak zaradili sme to k atribútom, keďže väčšina participantov použila adjektívum namiesto substantíva).

Z hľadiska **literárnych žánrov** jednoznačne dominujú rozprávky (37x), ktoré sa považujú za dominantný žánre čitateľstva mladšieho školského veku (Poliak, 1983). Za nimi nasledujú encyklopédie (najmä o zvieratách a vesmíre) (32x), ktoré podľa nás úzko súvisia s druhým najvýznamnejším nami zisteným motívom čítania kníh – naučením sa niečoho: „*Tak napríklad väčšinou si čítam encyklopédie, zeme-písne atlasy a také no, kde sú mapy*“. Oblúbené sú komiksy (Batman, Spiderman, Joker, Sonic) (25x), ktoré súvisia najmä s motívmi zábava a obrázky: „*Nečítam veľmi knihy, skôr komiksy radšej. Lebo je tam veľa obrázkov a páčia sa mi*“, a detektívky (7x) – najmä pre ich záhady, dobrodružstvo a napätie. Po štyrikrát sa vyskytli atlasy, fantasy a šlabikár, po trikrát hádanky, abecedár a maľované čítanie: „*Najradšej čítam obrázkové čítanie, že sú v knihe aj obrázky medzi slovami*“. Najoblúbenejšou **témou** kníh sú jednoznačne zvieratá (74x). Za nimi nasledujú kategórie šport (najmä futbal) (19x), princezné (16x), Minecraft (15x), doprava (dopravné značky a autá) (9x), strašidlá (7x), čarodejníctvo (4x) a víly (3x). Zvieratá, princezné, strašidlá, čarodejníctvo a víly korešpondujú so žánrom rozprávky, šport, Minecraft a doprava, ale taktiež aj zvieratá, skôr s druhým oblúbeným žánrom encyklopédiami. Z hľadiska **atribútov** kníh čitateľa mladšieho školského veku oceňujú dobrodružné (13x), humorné (10x), romantické (6x), dlhé (5x), obrázkové (5x), hororové (4x), anglické (3x) a napínavé (3x). Atribúty dobrodružné a humorné indikujú čitateľský motív zábava, atribút dlhé motív vyplnenie nudy a obrázkové motív obrázky.

V odpovediach participantov sme identifikovali 183 **názvov kníh**.⁹ Najčastejšie spomínaným dielom bola celosvetovo známa a sfilmovaná fantasy séria *Harry Potter* (28x) od J. K. Rowlingovej. Za ňou nasledovala séria detektívok *Tigrí tím*

⁹ Na žiadosť vieme poskytnúť tento zoznam knižných titulov.

(20x) od T. C. Brezinu. Po 11x sa objavili slovenské knižné série *Opica Škorica* od P. Stoličného a *Mimi a Líza* od A. Salmely a kolektívu. Oblúbená je aj autorská rozprávka *Pippi Dlhá Pančucha* (9x) od A. Lindgrenovej, *Biblia* (8x) a ľudová rozprávka *Červená Čiapočka* (8x). Po 7x sa vyskytli *Grázlik Gabo* F. Simonovej, *Dorka Magorka* A. Hanlonovej, *Rozprávky o psíčkovi a mačičke* J. Čapka, knihy z edície *Zvierací záchranári*, *Matilda* R. Dahla a *Miška a jej malí pacienti* A. Cholewinskej-Szkolikovej.¹⁰ Z autorov sa veľakrát objavili knihy D. Walliamsa, G. Futovej, H. Webba a Z. Štelbaskej. Až 125 knižných titulov sa objavilo po jedenkrát, čo naznačuje veľký rozptyl vo výbere konkrétnej knihy (podobne H. Friedlaenderová a kol., 2022a), čo pravdepodobne súvisí s preplneným knižným trhom, preto sme podrobili všetky tituly analýze z hľadiska literárneho žánra, formátu, počtu strán, sériovosti a národnosti. Analýzou identifikovaných 183 kníh z hľadiska literárneho žánru možno konštatovať, že polovicu tvorí rozprávka (predovšetkým autorská – 44 %). Za ňou nasleduje spoločenská próza (povedky, novely, romány, t. j. mimeticky kreovaný fikčný svet),¹¹ ktorá tvorí jednu tretinu titulov. Po päť percent majú detektívky a náučná literatúra, štvorpercentné zastúpenie má literatúra faktu. Okrajovo, t. j. po jednom-dvoch percentách, sa vyskytli motivačná literatúra, básne, fantasy a náboženská literatúra. Štrnásť percent kníh má formát obrazovej knihy,¹² z čoho polovicu tvoria komiksy. Až dve tretiny kníh má nad sto strán a takmer štyridsať percent titulov spadá do série, t. j. že má minimálne ďalšie dve pokračovania. Z hľadiska národnosti literatúr tvoria knihy od slovenských autorov jednu tretinu. Za nimi, takmer jedna tretina, nasledujú spisovatelia z Veľkej Británie a pätnásťpercentné zastúpenie majú autori z Ameriky. Spisovatelia z Česka majú šesť percent, z Nemecka päť percent, z Austrálie a Francúzska po tri percentá. Jedno-dve percentá majú autori z Fínska, Kanady, Maďarska, Nórska, Poľska, Rakúska, Ruska, Srbska, Španielska, Švédska a Ukrajiny. Z hľadiska roku vydania dominuje súčasná literatúra, vydaná po roku 2000, hoci medzi titulmi sa nájde aj časom overená klasika. Medzi titulmi sa nachádzajú tak umelecky hodnotné knihy, ako aj umelecky štandardné či nekvalitné texty spadajúce k braku a gýču, preto ak sa chce učiteľ vo vyučovacom procese inšpirovať titulmi žiakov, mal by mať na zreteli estetickú kvalitu textu, lebo, ako zdôrazňuje nový ŠVP (2023, s. 3), „pri výbere textov sa zdôrazňuje estetická a hodnotová stránka literárneho diela, na základe ktorej je možné pôsobiť na emocionálny, morálny a hodnotový rozvoj

¹⁰ Treba brať do úvahy, že detský výber kníh ovplyvňuje viacero faktorov, najmä rodinné a školské prostredie, v ktorom učitelia môžu žiakom predkladať zoznam povinnej či odporúčanej literatúry.

¹¹ Pri termíne spoločenská próza vychádzame z definície Z. Stanislavovej (1995).

¹² K definícii obrazovej knihy ako formátu pozri D. Dziak (2024).

žiaka, “pričom „zámerom rozvíjania zážitkovej recepcie je [...] kultivovať žiaka ako recipienta umenia“.

Vo vzťahu medzi čitateľskými preferenciami, t. j. literárnym žánrom, témou, atribútmi a konkrétnymi titulmi, a pohlavím zohráva pohlavie signifikantnú rolu. Rozprávky ako dominantný žáner čitateľov mladšieho školského veku je obľúbený tak u chlapcov, ako aj u dievčat, avšak literárne žánre encyklopédie a komiksy sú charakteristickejšie skôr pre čitateľov chlapcov. Z hľadiska témy literárneho textu zohráva pohlavie ešte významnejšiu úlohu ako pri literárnych žánroch, pretože všetky identifikované témy sú charakteristickejšie buď pre chlapcov, alebo dievčatá, t. j. neidentifikovali sme tému, ktorá by bola viac-menej rovnako zastúpená pri oboch pohlaviach. Témy šport, Minecraft, doprava a strašidlá sú takmer výlučne chlapčenské kategórie, naopak, témy zvieratá, princezné, čarodejníctvo a víly dievčenské kategórie. Z atribútov literárneho textu je kategória romantické typická pre čitateľky a kategória hororové pre čitateľov. Aj pri konkrétnych tituloch zohráva pohlavie dôležitú úlohu, pretože sme identifikovali viacero kníh, po ktorých siahajú výlučne chlapci alebo dievčatá, napríklad detektívky T. C. Brezinu či populárna séria *Kapitán Bombardák* od D. Pilkeyho sú skôr chlapčenské kategórie, a *Mimi a Líza* od A. Salmely a kolektívu, *Červená Čiapočka*, *Rozprávky o psíčkovi a mačičke* od J. Čapka, edícia *Zvierací záchranári*, *Matilda* od R. Dahla či *Miška a jej malí pacienti* od A. Cholewinskej-Szkolikovej sú skôr dievčenské kategórie. Čo sa týka vzťahu medzi uvedenými čitateľskými preferenciami a vekom, tak sme v ňom nezaznamenali významovejšie rozdiely.

Záver

Výsledky nášho výskumu naznačujú, že štyri z piatich detí čítajú knihy vo voľnom čase, čo je veľmi podobné stavu vo Veľkej Británii – v porovnaní s výskumom C. Clarkovej a kol. (2023), a v Českej republike, keďže vo výskume H. Friedlaenderovej a kol. (2022b) približne jedna pätina rodičov odpovedala, že ich deti knihy takmer nečítajú. K zlomu v čítateľstve pravdepodobne dochádza po desiatom roku (podobne konštatujú D. Gioia (2007) a M. Fasnerová (2018)), čo môže súvisieť s nástupom na druhý stupeň základnej školy, ako aj s dospievaním a zmenou záujmov.¹³

¹³ Uvidí sa, aké zmeny v čítateľstve nastanú po rozdelení základného vzdelávania do troch cyklov (1. cyklus: 1. až 3. ročník, 2. cyklus: 4. a 5. ročník, 3. cyklus: 6. až 9. ročník, pričom prvý stupeň bude po novom tvoriť prvý a druhý cyklus, čiže aj 5. ročník, a druhý stupeň tretí cyklus, čiže až od 6. ročníka, podľa nového ŠVP, 2023) v porovnaní s rozdelením len na prvý a druhý stupeň bez cyklov, kde prvý stupeň bol po 4. ročník. Druhý cyklus má byť prechodný medzi prvým a tretím cyklom, čím by sa mal uľahčiť prechod a pokles čítateľstva sa tak možno posunie do vyšších ročníkov.

Výzvou teda ostáva udržať čitateľov po prechode na druhý stupeň v čítaní kníh vo voľnom čase a u nečitateľov (t. j. každé piate dieťa) vzbudiť záujem o čítanie kníh. K naplneniu tejto výzvy môže pomôcť poznanie čitateľských preferencií, lebo, ako zistil výskum L. Strommenovej a B. Matesovej (2004), mnohé deti nemajú vzťah k čítaniu preto, lebo nenašli knihu, ktorá by ich zaujala.

Z analýzy motívov čítania kníh vo voľnom čase možno čitateľov rozdeliť do dvoch skupín, a to tí, ktorí majú zväčša vnútornú motiváciu a čítajú najmä pre zábavu, radosť či oddych, a tí, ktorí majú predovšetkým vonkajšiu motiváciu a čítajú hlavne kvôli škole či rodičom. Podľa zámerov čítania možno čitateľov ďalej rozdeliť na tých, ktorí zväčša majú estetické zábery a čítajú najmä pre pocit zábavy, radosti či oddychu, a tých, ktorí majú zväčša pragmatické zábery a čítajú, aby sa niečo naučili, prípadne zlepšili v technike čítania či písania (podobne Clarková a kol., 2023; McGeownová a kol., 2020; Kováčová Švecová – Šimanová, 2020). Učiteľ by teda mal brať na vedomie, že na literárnej výchove môže mať čitateľov s rôznymi motívmi čítania. Je preto potrebné udržať u čitateľov s vnútornou motiváciou a estetickými zámermi ich čitateľstvo a čitateľom s vonkajšou motiváciou a pragmatickými zámermi poukázať na vnútorné či estetické motívy čítania, respektíve vzbudiť ich u nich. Samozrejme, motívy čítania kníh môžu byť aj zmiešané (podľa Schiefele – Löweke, 2018). K vzbudeniu či udržaniu čitateľstva môže prispieť poznanie špecifik kníh, ktoré obľubujú deti, čím takéto knihy nadobúdajú potenciál zaujať aj ich rovesníkov nečitateľov či s vonkajšou motiváciou čítania. Vďaka poznaniu týchto špecifik môže učiteľ, knihovník či rodič vyberať či odporúčať knihy, lebo ako zistil výskum C. Clarkovej a kol. (2023), deti a mládež by čítali viac, keby im niekto odporučil knihu.

Z hľadiska zistených motívov čítania odporúčame vyberať také knihy, ktoré majú potenciál zabaviť (texty s humorom, zväčša ide o rozprávky, spoločenskú prózu zo života detí a mládeže či komiksy s hrdinom typu, aký vystupuje v tituloch *Grázlik Gabo*, *Dorka Magorka*, *Denník odvážneho bojka*, *Kapitán Bombardák* či *Tom Gates*), naučiť (náučná literatúra, encyklopédie, literatúra faktu) či zaujať (ilustračne, formálne či graficky originálne knihy so zaujímavou témou) dieťa mladšieho školského veku. Z hľadiska žánrov odporúčame pracovať s rozprávkami (najmä autorskými), spoločenskou prózou, t. j. realistickými príbehmi zo života detí a mládeže, náučnou literatúrou a literatúrou faktu, komiksami a detektívkami (podobne Babiaková a kol., 2020), ktoré majú okolo sto strán a ďalšie pokračovania a vyznačujú sa dobrodružnosťou, humorom a napätím. Na okraji detského záujmu je poézia, čo nekorešponduje so zistením S. Babiakovej a kol. (2020), avšak korešponduje s výsledkami výskumu H. Friedlaenderovej a kol. (2022a). Pokiaľ ide o tému, tak treba vyberať knihy o zvieratách, vesmíre, princeznách, Minecrafte, doprave, strašidlách, čarodejníctve či vílach, pri nečitateľoch najmä s témou

moderné technológie a šport (náučná literatúra a literatúra faktu), keďže mnohí z nich uprednostňujú práve technológie a šport pred čítaním kníh, ale aj s témou priateľstva (spoločenská próza a rozprávky), keďže mnohí z nich uprednostňujú hranie sa vonku s kamarátmi pred čítaním kníh. Pri práci s nečítateľmi, ktorí uviedli ako dôvod nečítania nedostatok času, odporúčame ponúkať textovo krátke formáty, ako napríklad obrazové knihy či komiksy. Podľa týchto charakteristík by sa mohli vyberať texty do čítanky či povinného alebo odporúčaného zoznamu kníh pre primárny stupeň vzdelávania, ktoré by efektívne mohli doplniť umelecky kvalitné knihy, ktoré sa síce nedostávajú do rebríčka popularity detí, ale majú im čo odkázať a môžu ich obohatiť.

Ďalej by bolo vhodné rešpektovať čitateľské preferencie podľa pohlavia, keďže sa pohlavie ukázalo ako dôležitý faktor pri výbere kníh. Pri chlapcoch sa ukazuje, že čítajú menej, prípadne s vonkajšou motiváciou v porovnaní s dievčatami. Výsledky naznačujú, že pre chlapcov sú dôležité ilustrácie, žánrovo preferujú encyklopédie a komiksy a radi čítajú o športe, Minecrafte, doprave či strašidlách. Dievčatá častejšie čítajú so zámerom niečo sa naučiť a obľubujú tému zvierat, princezien, čarodejníč a víl (podobne Friedlaenderová a kol., 2022a).

Učiteľ by teda mal brať ohľad na čitateľské preferencie z hľadiska motívov, žánrov, tém či atribútov, pretože poznanie čitateľských preferencií detí mu môže pomôcť naplňať cieľ: „*získať vzťah k čítaniu*“ (ŠVP, 2023, s. 5), nový výkonový štandard: „*žiak vie/dokáže vyhľadávať texty na čítanie podľa svojho záujmu a účelu čítania samostatne alebo s pomocou iných*“ (s. 14), a s tým súvisiace nové obsahové štandardy, ako napríklad „*rozširovanie čitateľského teritória: vlastný, spontánny a cieleň výber kníh a časopisov na čítanie*“ (s. 15). Ak by bol učiteľ oboznámený s čítateľstvom detí, zvýšila by sa jeho kompetentnosť, a tým aj zmiernilo závažné zistenie S. Babiakovej a kol. (2020), že učitelia sa len minimálne podieľajú na rozvíjaní detského čítateľstva ako záľuby, keďže učiteľa ako poradcu a partnera na rozhovory o knihách uviedlo v ich výskume len malé percento žiakov (6 %), či zmiernili závery O. Hníka a V. Jindráčka (2023) o zastaranom vyučovaní literárnej výchovy v Českej republike.

Sme si vedomí limitov nášho výskumu. Zber dát sa mohol realizovať na širšej výskumnej vzorke a vo viacerých mestách či dedinách na Slovensku, preto naše výsledky nemožno zovšeobecniť. Kvalitatívne vyhodnocovanie dát výskumníkom je vždy ovplyvnené jeho expertízou, skúsenosťami atď. A, samozrejme, limity má aj náš výskumný nástroj (napríklad sociálna desirabilita), ktorý by v prípade iného nastavenia mohol priniesť iné výsledky. Napriek uvedeným limitom sa nazdávame, že naše výsledky môžu byť prínosné pri charakterizovaní (slovenského) dieťaťa ako čitateľa. Uvedené limity a výsledky naznačujú potrebu ďalších výskumov, aby sa posilnila reliabilita prezentovaných výsledkov, napríklad skúmať motívy čítania

kníh vo voľnom čase prostredníctvom štruktúrovaného dotazníka, v ktorom by participantí mali možnosť zaškrtnávať viacero vopred pripravených odpovedí (ako položky by sa mohli použiť naše významové kategórie). Ďalej sa žiada podrobnejšie preskúmať naznačené štyri recepcné profily detských čitateľov: s vnútornou motiváciou, vonkajšou motiváciou, estetickými zámermi, pragmatickými zámermi, napríklad ich kognitívne, osobnostné a sociálne špecifiká. Experimentálne sa potrebujú overiť hypotézy vyplývajúce z našich záverov, a to efektívnosť identifikovaných špecifik kníh pri štyroch skupinách vo vzťahu k čítateľstvu: u čitateľov s vnútornou motiváciou a estetickými zámermi udržať čítateľstvo, u čitateľov s vonkajšou motiváciou zmeniť motiváciu na vnútornú, u čitateľov s pragmatickými zámermi vzbudiť aj čítanie pre estetické zábery a u nečitateľov vzbudiť čítateľstvo. Osobitnú výzvu pre školskú prax predstavujú poézia (porov. Vala, 2013), povest a bájka,¹⁴ ktoré sú na úplnom okraji čitateľských preferencií.

Poznámka: Štúdia je čiastkovým výstupom grantového projektu VEGA č. 1/0408/24 *Kognitívne aspekty textovo-obrazových naratívov v predprimárnej a primárnej edukácii*.

Literatúra

- AWAIS, S. – AMEEN, K. (2013): The reading preferences of primary school children in Lahore. *Pakistan Journal of Library and Information Science*, roč. 14, č. 1, s. 38–43.
- BABIAKOVÁ, S. – KASÁČOVÁ, B. – CABANOVÁ, M. (2020): *Čítanie a čítateľstvo slovenských detí. Výskum detského čítateľstva a medzinárodné komparácie*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- BRESTOVIČOVÁ, A. – DZIAK, D. (2023): Čo deti počúvajú a čítajú? In LIPTÁKOVÁ, L. (Ed.), *Výskum porozumenia textu v mladšom školskom veku* (s. 63–80). Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove.
- CLARK, C. – PICTON, I. – GALWAY, M. (2023): *Children and young people's reading in 2023*. London: National Literacy Trust.
- DZIAK, D. (2024). *Obrazové knihy a motívy čítania kníh detí mladšieho školského veku* [online]. In GAL DRZEWIECKA, I. (Ed.), *Fenomén obrazovej knihy v edukácii* (s. 35–47). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Dostupné z: <https://elibrary.pulib.sk/elpub/document/isbn/9788055534046>

¹⁴ Možno však participantí pod pojem rozprávky zahrnuli povesti aj bájky, keďže ich spoločným znakom je ireálna fikcia a ešte pravdepodobne nemajú dostatočne osvojené tieto literárnovedné termíny z genológie.

- FASNEROVÁ, M. (2008): *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada Publishing.
- FERGUSON, A. (1998): Reading is cool. *Publishers Weekly*, roč. 245, č. 41, s. 28–31.
- FRIEDLAENDEROVÁ, H. – LANDOVÁ, H. – MAZÁČOVÁ, P. – PRÁZOVÁ, I. – RICHTER, V. (2022a): *České děti a mládež jako čtenáři v době pandemie 2021*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky.
- FRIEDLAENDEROVÁ, H. – RICHTER, V. – TRÁVNÍČEK, J. (2022b): *Covidočtení. Co s naším čtenářstvím udělala pandemie*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky.
- GARBE, Ch. (2008): Čtení v Německu: aktuální výsledky výzkumu, stav problematiky a koncepty podpory čtenářství. In *Čtenářství, jeho význam a podpora* (s. 5–19). Praha: Skip.
- GAVORA, P. (2015): Obsahová analýza v pedagogickom výskume: Pohľad na jej súčasné podoby. *Pedagogická orientace*, roč. 25, č. 3, s. 345–371.
- GIOIA, D. (2007): *To Read or Not To Read: A Question of National Consequence (Research Report)*. Washington: National Endowment for the Arts.
- HNÍK, O. – JINDRÁČEK, V. (2023): Literary education in Czech schools. *Bohemistika*, roč. 23, č. 3, s. 465–476.
- KOVÁČOVÁ ŠVECŮVÁ, Z. – SIMANOVÁ, L. (2020): *Čítanie a čitateľstvo slovenských detí. Metodika na podporu čitateľstva žiakov v mladšom školskom veku*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- KRASHEN, S. (1993): *The Power of Reading*. Portsmouth: Libraries Unlimited.
- LAUFKOVÁ, V. – STARÝ, K. (2022): Vývoj čtenářských dovedností žáků v druhé polovině základního vzdělávání. *Didaktické studie*, roč. 14, č. 1, s. 69–91.
- MCGEOWN, S. – BONSALL, J. – ANDRIES, V. – HOWARTH, D. – WILKINSON, K. (2020): Understanding reading motivation across different text types: qualitative insights from children. *Journal of Research in Reading*, roč. 43, č. 4, s. 597–608.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY (2023): *Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie* [online]. Dostupné z: https://www.minedu.sk/data/files/11808_statny-vzdelavaci-program-pre-zakladne-vzdelavanie-cely.pdf
- POLIAK, J. (1983): *V službách detskej literatúry*. Bratislava: Mladé letá.
- RIDEOUT, V. (2014): *Children, Teens and Reading: A Common Sense Media Research Brief* [online]. Common Sense Media. Dostupné z: https://www.commonsensemedia.org/sites/default/files/research/report/csm-childrenteensandreading-2014_0_1.pdf

- SCHIEFELE, U. – LÖWEKE, S. (2018): The nature, development, and effects of elementary students' reading motivation profiles. *Reading Research Quarterly*, roč. 53, č. 4, s. 405–421.
- SIMANOVÁ, L. – BABIAKOVÁ, S. (2021): International comparison of reading preferences of younger school age readers at primary school. In *NORDSCI International Conference, Book 1/Vol. 4* (s. 91–100). Sofia: SAIMA Consult.
- STANISLAVOVÁ, Z. (1995): *Priestorom spoločenskej prózy pre deti a mládež: interpretačné štúdie*. Prešov: Pedagogická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove.
- STROMMEN, L. – MATES, B. (2004): Learning to love reading: interviews with older children and teens. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, roč. 48, č. 3, s. 188–200.
- ŠVAŘÍČEK, R. – ŠEĐOVÁ, K. a kol. (2007): *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- VALA, J. (2013): *Poezie, studenti a učitelé. Recepce, interpretace, výuka*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Mgr. Dávid Dziak, PhD.

Katedra komunikačnej a literárnej výchovy Pedagogickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

david.dziak@unipo.sk

ORCID: 0000-0001-9188-9033